

Тема 3. Державна підтримка інноваційних процесів в Україні

План лекції:

1. Вплив політичної, економічної і соціальних сфер на інноваційні процеси в туризмі.
2. Методи й інструменти державного регулювання інноваційної діяльності.
3. Роль Всесвітньої туристської організації в стимулюванні виникнення і розповсюдженні інновацій.
4. Державна підтримка і стимулювання інноваційних процесів.

1. Вплив політичної, економічної і соціальних сфер на інноваційні процеси в туризмі

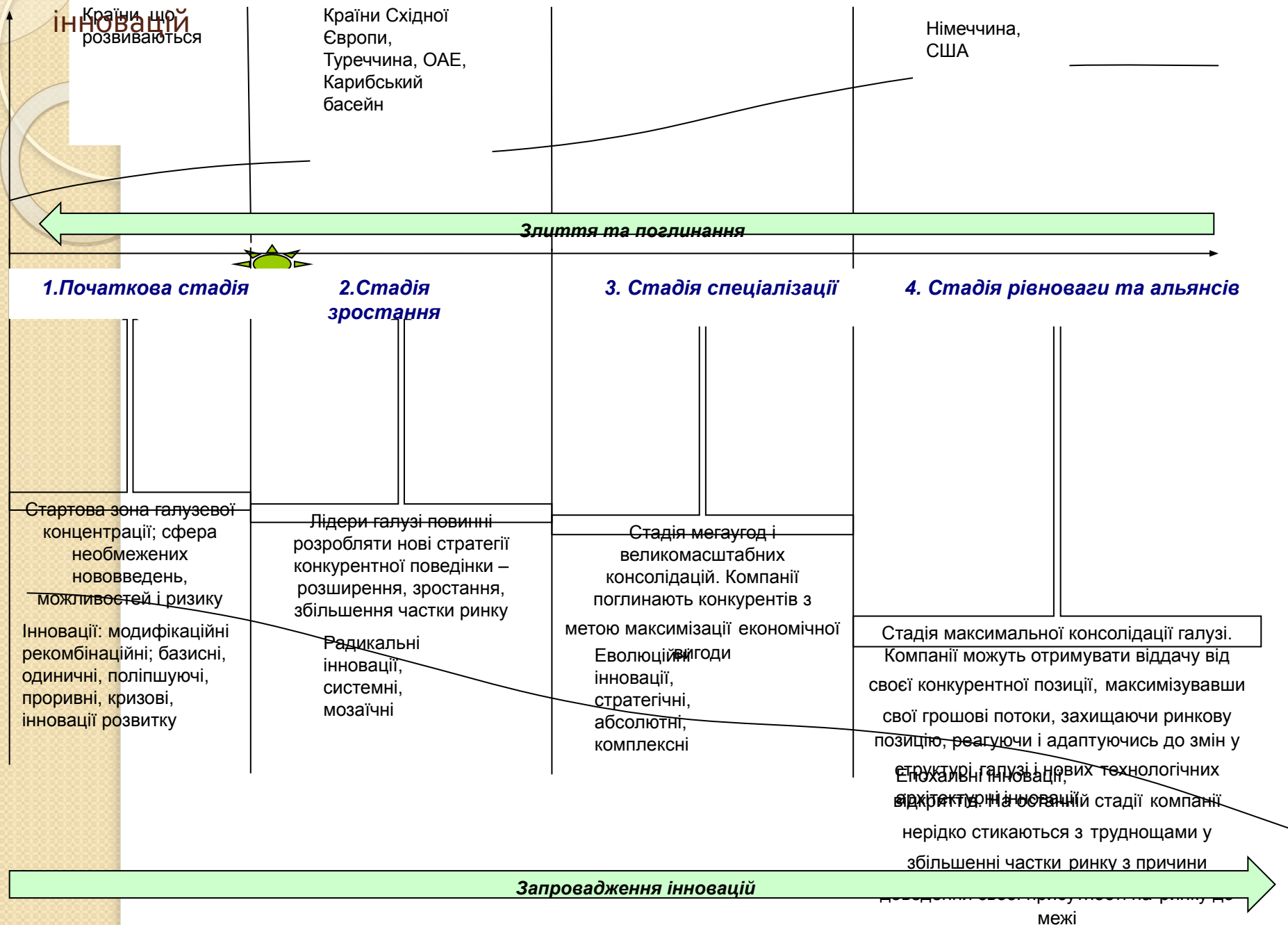
Характерною особливістю глобалізації міжнародного туризму став *якісно новий етап розвитку ринку*, що в цілому відповідає умовам світового господарства:

- збільшення кількості міжнародних туристичних обмінів, удосконалення транспортних сполучень і засобів комунікацій на тлі соціально-економічних змін, що відбувалися в другій половині ХХ століття (підвищення рівня матеріального добробуту, збільшення тривалості вільного часу працівників, активність населення пенсійного віку, соціальні програми розвинених держав, зменшення кількості багатодітних сімей, зростання кількості працюючих жінок, збільшення кількості одиноких людей та ін.) призвели до зростання туристичних обмінів у всьому світі, а через це виникнення ефекту масштабу в туристичному бізнесі (економічного – збільшення прибутковості туристичного сектора; соціального – ефекту поширення практичного досвіду подорожей, емоційного піднесення після їх здійснення, формування «нових» потреб подорожан, мандрівників);
- зростання рентабельності туристичного бізнесу, загострення конкурентної боротьби на внутрішньому та, особливо, міжнародному ринках, переходу до цінової конкуренції, оскільки все частіше клієнтами туристичних операторів стають представники середнього класу суспільства, які дуже обдуманно підходять до питання витрачання власних коштів;

1. Вплив політичної, економічної і соціальних сфер на інноваційні процеси в туризмі

- скорочення трансакційних витрат через гонитву за мінімізацією собівартості турів, що на тлі необхідності підвищення гарантій надання туристичних послуг певної якості на зарубіжних курортах і забезпечення вільного від конкурентів «поля діяльності» привело до появи і поширення інвестицій у туристичні індустрії зарубіжних держав;
- підвищення інвестиційної активності у сфері міжнародного туризму ґрунтувалося також і на концентрації капіталу, що збільшується, в країнах Заходу, зростання рентабельності туристичного бізнесу (що в цілому випереджає аналогічні показники інших секторів економіки), а також очевидності широкого поля діяльності – великої кількості економічно слабких держав з унікальними туристичними ресурсами на їх територіях;
- зростання іноземних інвестицій ознаменувало другу фазу історичного розвитку глобалізації туристичного ринку, так звану *інтернаціоналізацію*, що означає поширення стійких туристичних зв'язків (здебільшого односторонніх – «країна-донор – країна-реципієнт»), а також тісну взаємодію процесів туристичного виробництва двох (чи більше) країн, у результаті якого національна приналежність туристичної послуги у складі турпродукту або розмита, або втрачається зовсім.

Стадії процесу консолідації в туристичній сфері та види запроваджуваних

Специфічні характеристики туристичного підприємництва в оцінці факторів

Фактори позитивного впливу на запровадження інновацій	Бало ва оцінк а впли ву*	Фактори негативного впливу на впровадження інновацій	Бал ова оцін ка впл иву *
1. Географічний вимір та міжнародний характер бізнесу	8	1. Першоступенева роль держави як головного ініціатора інновацій у розвитку туризму	10
2. Мультигалузевість сектора туризму дає широке поле для інноваційних змін та синергічний ефект від їх впровадження	10	2. Складний процес роздержавлення ряду об'єктів туристичної інфраструктури й атракції. Тривалий процес реструктуризації сектора туризму (для України)	6
3. Зміни в організації виробництва та споживання туристичних послуг	9	3. <i>Ринкові фактори:</i> втрата ринку акцій; спад продуктивності; перенасичення продуктів і ринків; низька прибутковість окремих туристичних послуг	8
4. Виявлення і використання нових ринків збуту туристичних послуг	10	4. <i>Ресурсні фактори:</i> ресурси туризму провідних країн світу, наближені до вичерпання або потребують оновлення на екологозахисних принципах сталого розвитку	8
5. Конкуренція та структурні зміни в розвинених туристичних країнах	8	5. <i>Соціальні та економічні фактори:</i> зменшення доходів громадян, надмірний податковий тиск та низька підприємницька активність; стирання меж і кордонів між країнами; шок від глобалізації	7
6. Новий зростаючий економічний потенціал (у т.ч. структуризація фінансово-економічних процесів на туристичному ринку)	9	6. Велика кількість мікро- та малих туристичних підприємств, які не мають достатньо коштів для інновацій	8
7. Інновації мають характер суспільних благ завдяки процесу поширення через імітацію	6	7. Кумулятивний характер інновацій, що досягається завдяки поступовому нагромадженню, зосередженню чинників і подальшої їх «вибухової» дії	7
8. Ринкова економіка та вільна торгівля	10	8. Низький рівень інноваційної культури	9

2. Методи й інструменти державного регулювання інноваційної діяльності

Рис. 2.9 Основні суб'єкти інноваційної діяльності

Державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом:

- визначення й підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального й місцевого рівнів;
- формування й реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки й стимулювання інноваційної діяльності:
- захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;
- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів;
- встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;
- підтримки функціонування й розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

Основоположні чинники формування складових інституціонального регулювання інноваційного розвитку туризму

<i>Національна інноваційна система</i>	<i>Інноваційна політика</i>
	
<p><i>Інноваційна туристична інфраструктура</i> – це сукупність туристичних технопарків, науково-інноваційних бізнес-інкубаторів, регіональних центрів інноваційного розвитку венчурних туристичних підприємств, туристичних кластерів; туристичних центрів; туристично-інформаційних центрів, процесінгових підприємств, які забезпечують функціонування мережевого інформаційного простору</p>	<p><i>Інноваційна туристична система</i> – це компліментарні активи формування туристичного продукту, які включають підприємства різних секторів, пов'язаних з обслуговуванням туристів, тобто підприємств-продуцентів, організаторів сервісу, виробників туристичних сувенірів; освітні та наукові установи, організації, альянси, глобальні системи консолідації підприємств туризму й віртуального сектора збуту (Global Concolidating System – GCS)</p>

Основоположні чинники формування складових інституціонального регулювання інноваційного розвитку туризму

Національна система інновацій (англ. *National innovation system*) —

- інтерактивна мережа установ державного і приватного сектора, що створюють, адаптують, імпортують, модифікують і поширюють нові технології;
- інфраструктура, що стимулює технологічний розвиток компаній, що роблять ставку на знання й інновації;
- організація на національному рівні управління і використання технологій для впровадження інновацій і колективного навчання;
- система, що стимулює розвиток інновацій- система, що стимулює розвиток інновацій шляхом використання технологій.

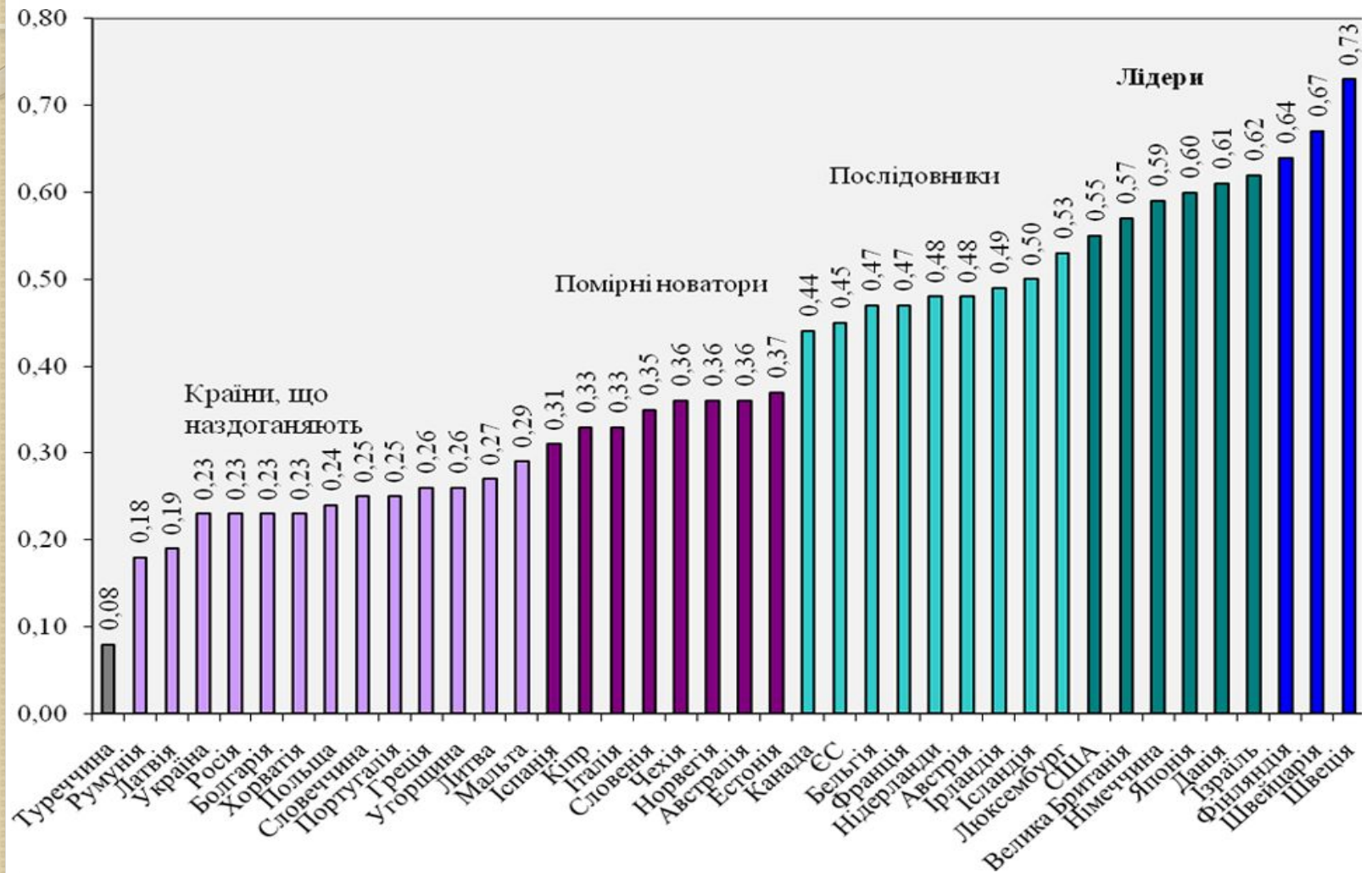
Основоположні чинники формування складових інституціонального регулювання інноваційного розвитку туризму

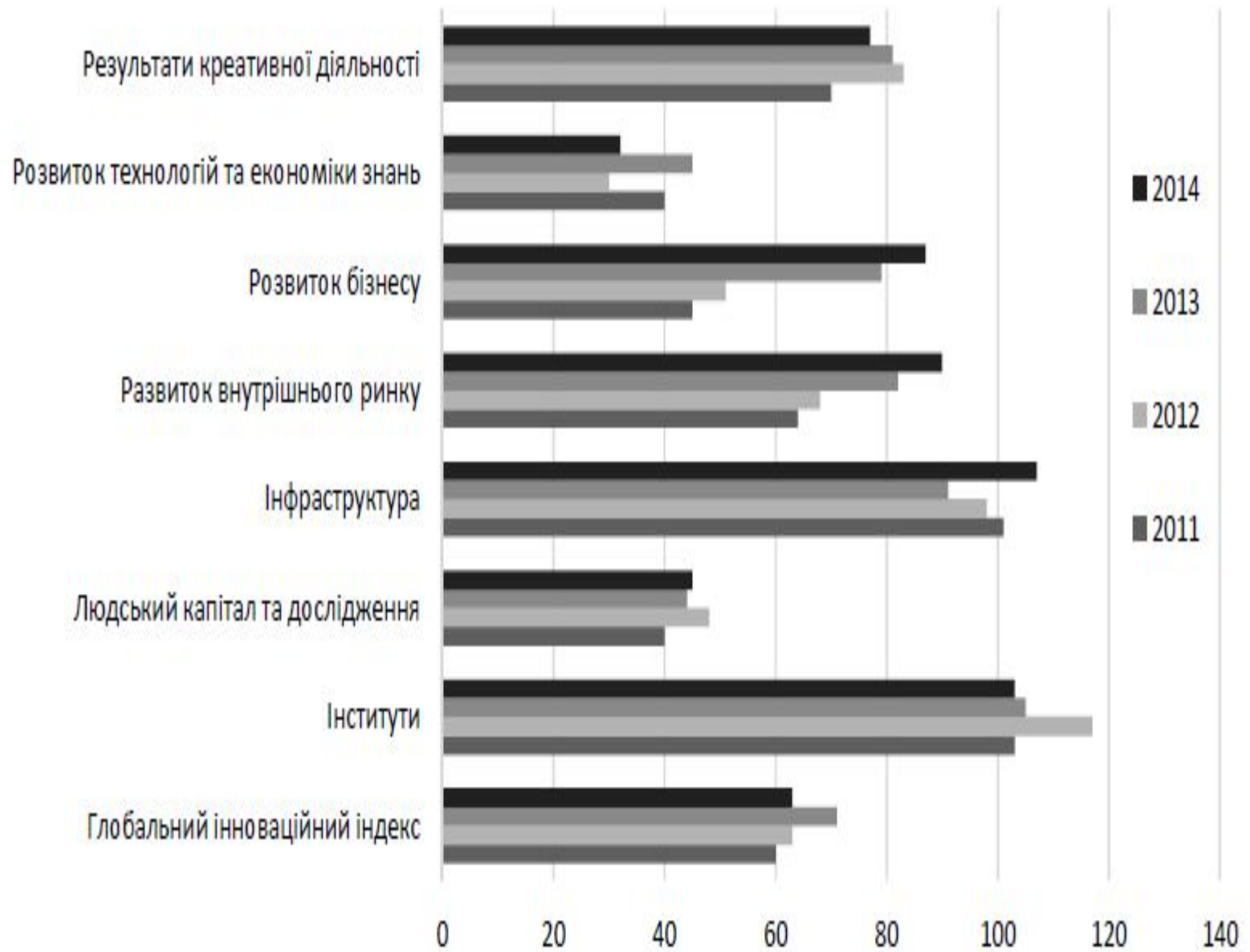
Під **інноваційною політикою** слід розуміти комплекс принципів та взаємопідтримуючих економічних, правових, організаційних і соціальних методів планування, стимулювання, регулювання та контролю процесів інноваційної діяльності в науково-технічній та виробничій сферах. Основним завдання державних органів є визначення мети інноваційної політики, основних принципів її здійснення, а також механізму реалізації відповідних заходів.

Методи й інструменти державного регулювання інноваційної діяльності

- Методи державного регулювання інноваційної діяльності - прямі та опосередковані способи впливу органів державного управління на поведінку суб'єктів інноваційної діяльності з метою підвищення їх інтересу до створення, освоєння і поширення інновацій та реалізації на цій основі інноваційної моделі розвитку країни
- Інструменти (засоби) державного регулювання інноваційної діяльності - акти нормативно-правового або директивного характеру, які регулюють окремі аспекти інноваційної діяльності.
- Інструменти регулювання попиту. Це укладені центральними або регіональними органами державного управління договори із суб'єктами інноваційної діяльності щодо розроблення й виробництва інноваційних продуктів, технологій та послуг.
- Інструменти регулювання пропозиції. Дії, спрямовані на забезпечення інноваторів фінансовою та технічною допомогою, в тому числі створення інноваційної інфраструктури: надання інноваторам грантів, позик, субсидій» гарантованих кредитів, дослідницьких податкових кредитів.
- Інструменти створення сприятливого середовища для інноваційного процесу. До них відносять передусім податкові пільги, пільгове кредитування і субсидування; страхування і гарантування, надання прав на прискорену амортизацію устаткування; розвиток державою патентного права, правничих засад виробництва та споживання якісної продукції - системи стандартизації і сертифікації виробництв та окремих видів продукції, регулювання монопольних підприємств і видів діяльності, дозвіл тимчасової монополії інноватора. Це створення сприятливих умов для міжнародної комерційної діяльності

Загальний інноваційний індекс для України та країн ЄС

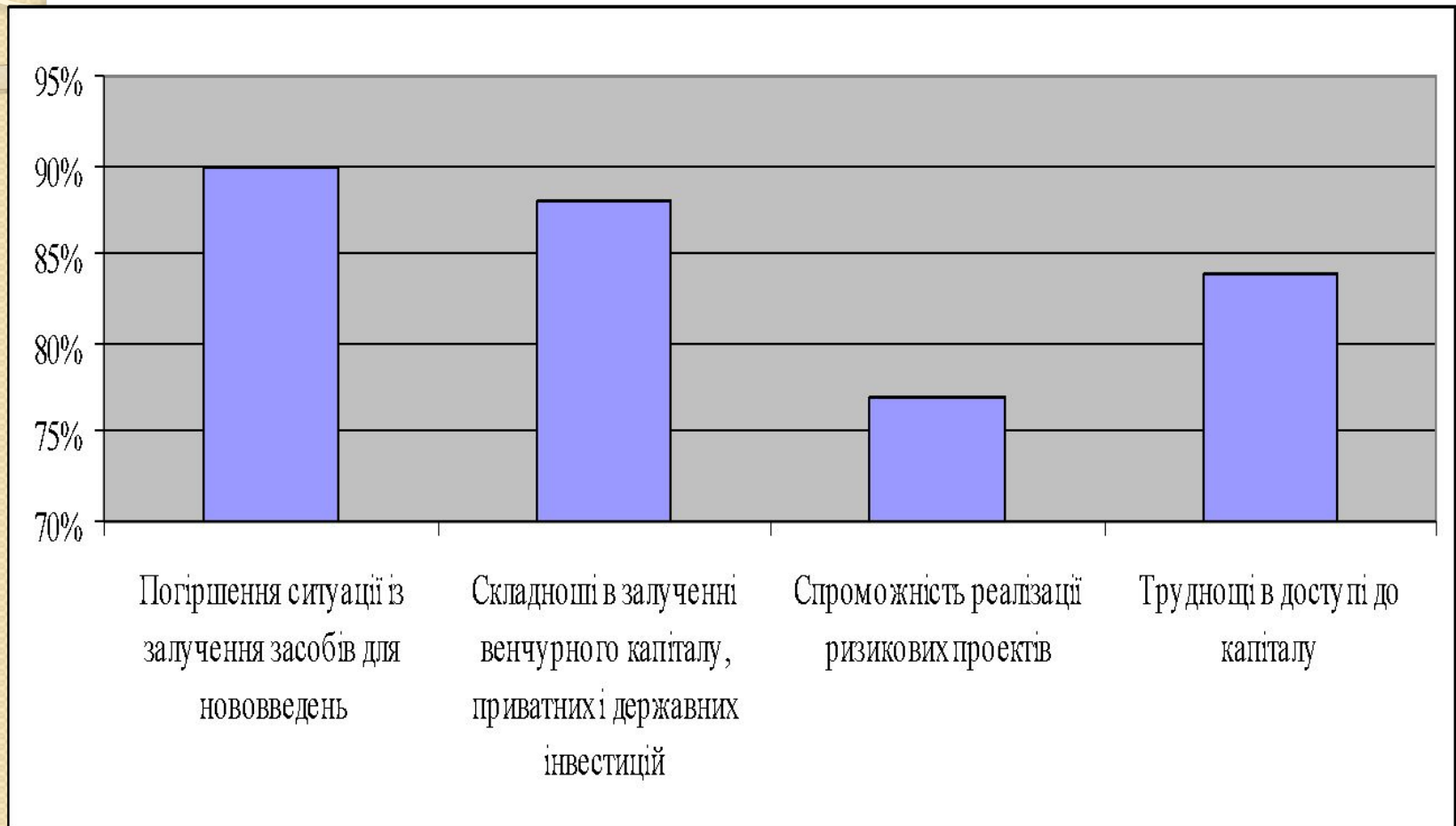

Рис. 1. Ранги України за Глобальним інноваційним індексом та його складовими

**Готовність України до реалізації цілей інноваційного розвитку
в оцінках Всесвітнього економічного форуму у 2014-2015 рр.**

Показник	Країна, яка займає перше місце у рейтингу		Україна	
	Назва країни	Значення індексу	Ранг	Значення індексу
Індекс глобальної конкурентоспроможності	Швейцарія	5,7	76	4,1
Стан наукового потенціалу				
Доступність якісних послуг з проведення досліджень та вищої освіти	Швейцарія	6,5	84	3,9
Якість науково-дослідницьких установ	Швейцарія	6,4	67	3,1
Витрати компаній на R&D	Швейцарія	5,9	66	3,1
Забезпеченість вченими та інженерами	Фінляндія	6,2	48	4,3
Співробітництво інститутів і бізнесу у R&D	Фінляндія	6,0	74	3,5
Патенти на винаходи на 1 млн осіб	Швейцарія	315	52	3,2
Спроможність країни утримувати таланти	Швейцарія	5,8	132	2,3
Спроможність країни приваблювати таланти	Швейцарія	6,1	130	2,3
Готовність економіки країни до активізації інноваційної діяльності				
Природа конкурентної переваги	Японія	6,4	107	3,0
Захист інтелектуальної власності	Фінляндія	6,2	129	2,7
Спроможність компаній до створення інновацій	Швейцарія	5,9	82	3,6
Активність фірм з освоєння нових технологій	Ісландія	6,2	100	4,2
Наявність новітніх технологій	Фінляндія	6,6	113	4,1

Чинники, що заважають впровадженню інновацій чи їх сприйняттю

Стратегія інновацій

- Стратегією «Європа-2020» визначено три основні рушійні сили економічного зростання: *розумне зростання* (сприяння розвитку знань, інновацій, освіти і цифровому суспільству), *стійке зростання* (ефективне використання ресурсів і підвищення конкурентоспроможності) та *інтегруюче зростання* (підвищення рівня зайнятості громадян і боротьба з бідністю, досягнення соціальної і територіальної злагоди).

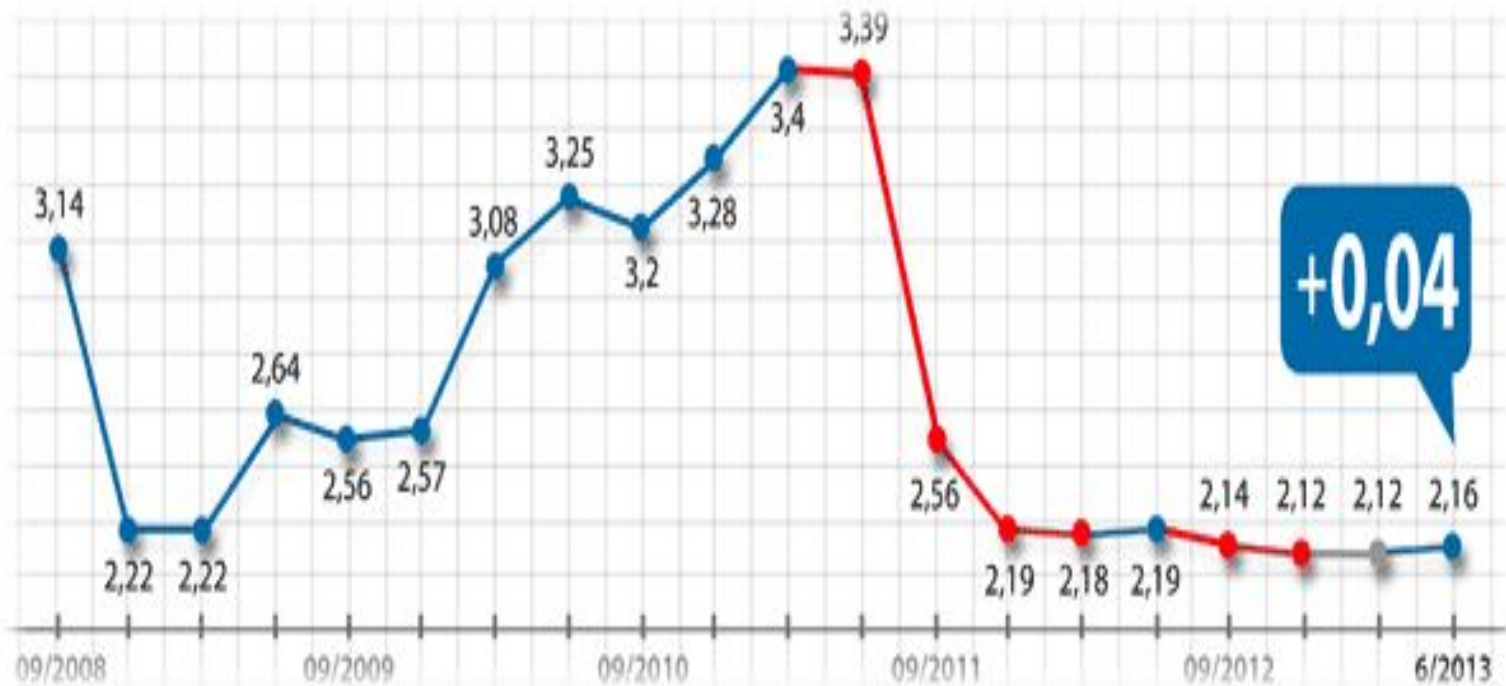
Сценарний прогноз розвитку інноваційної системи України

Показник	2009–2012 рр. (у середньому за період)		2013–2020 рр. (у середньому за період)	
	за інерційним сценарієм	за інвестиційно-активним сценарієм	за інерційним сценарієм	за інвестиційно-активним сценарієм
Приріст ВВП, %	1,5	4,0	5,2	6,5

Стратегія розвитку економіки України у період до 2020 р.

- обґрунтовує два варіанти сценарію і два етапи їх реалізації. Сценарії і прогностичні оцінки інноваційного розвитку України розроблено на основі використання індикаторів Європейського інноваційного табло. На першому етапі – 2009–2012 рр. – передбачається подолати наслідки фінансової кризи та досягти макроекономічної стабілізації і відновлення економічного зростання. Другий етап – 2013–2020 рр. – період формування фундаментальних основ сталого розвитку, активізації реформ з подальшим закріпленням стабільно стійких темпів розвитку. Відповідно до цих етапів розраховано сценарні варіанти змін основних макро-індикаторів економіки України, зокрема, приріст валового внутрішнього продукту
- З урахуванням загальносвітових трендів інноваційної модернізації економічних систем, світове туристичне виробництво зазнало ряд інституціональних і інфраструктурних трансформацій, що: детермінували зміну концептуального обґрунтування ціни і вартості туристичного продукту, стратегії й тактики операційної діяльності туроператорів, призвели до посилення конкуренції на туристичному ринку, віртуалізували процеси організації подорожей, вивільнили важелі державного регулювання сфери, що знайшло віддзеркалення в численних функціональних проявах галузевої специфіки – від маркетингу до ціноутворення, від міждержавної взаємодії до розвитку регулятивних компетенцій урядів; реструктуризували ринок, зробивши його більш гнучким, еластичним, інноваційно-агрегованим та інтегрованим у межах технологічних ланцюгів та стратегічного партнерства підприємств, держави, соціальних інститутів.

Динаміка індексу інвестиційної привабливості України за оцінкою Європейської Бізнес-Асоціації (ЄвроБА)

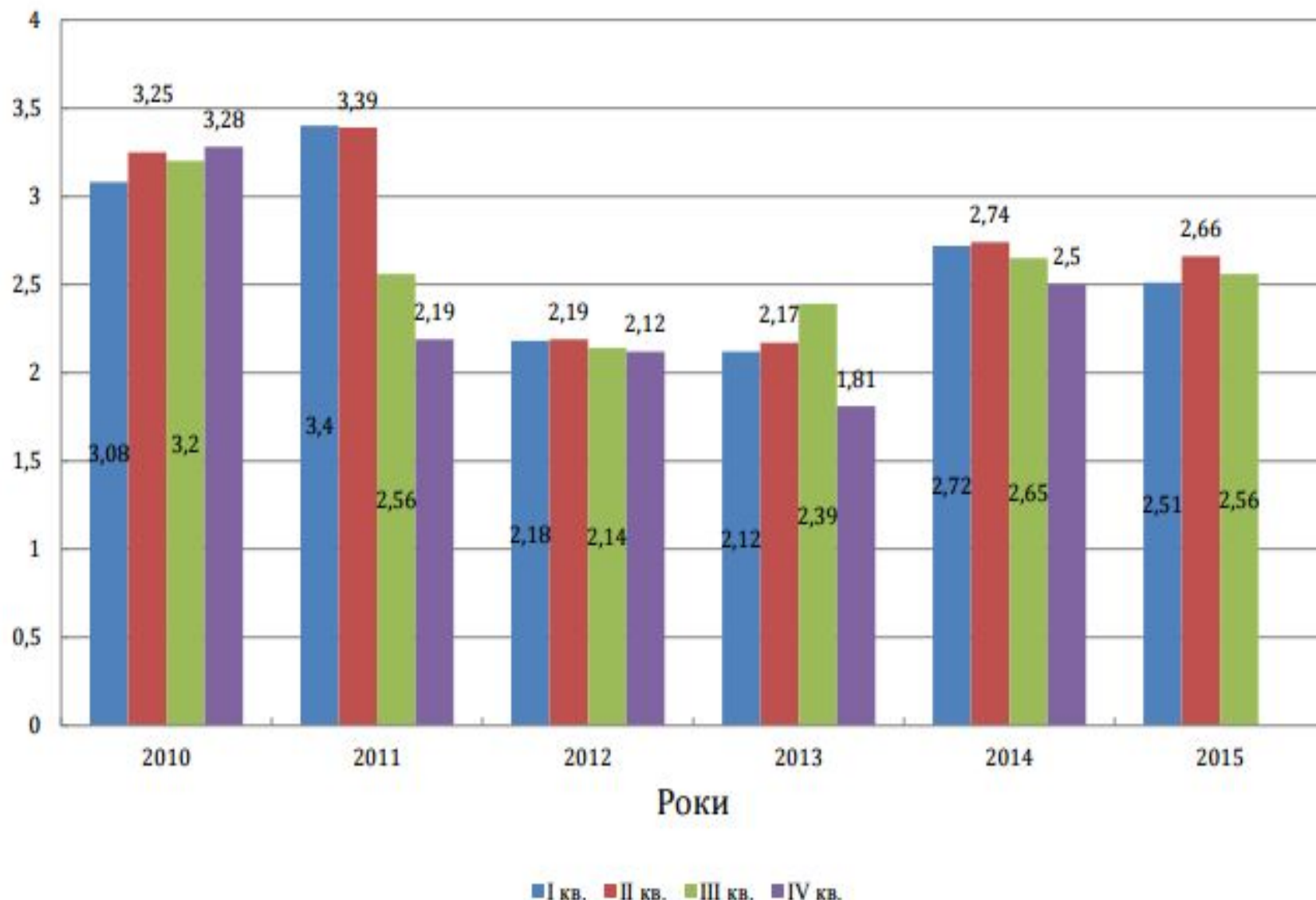

Рисунок 1 – Індекс інвестиційної привабливості України в 2010-2015 рр. (поквартально) за даними ЄБА

3. Роль Всесвітньої туристської організації в стимулюванні виникнення і розповсюдженні інновацій

Реорганізація інституту управління знаннями на глобальному рівні дозволила ЮНВТО сформувати структуру Мережі розповсюдження знань ЮНВТО з наступних категорій членів, визначивши тим самим напрями агрегації наукових знань, досвіду успіху в реалізації інноваційних проектів, програм, роботи альянсів підприємств :

- Інститути знань ЮНВТО: інститути або організації, що мають у своєму розпорядженні можливості управління знаннями, які вступили в ЮНВТО, і співробітничать з нею в питаннях, пов'язаних з реалізацією окремих програм;
- Стратегічні центри знань ЮНВТО: інститути або організації, що отримали відповідну акредитацію завдяки тому, що значна частина їх функцій і структура пов'язані з впровадженням інновацій. Вони на постійній основі беруть участь у спеціальних програмах і проектах ЮНВТО і можуть керувати аналітичними центрами з туризму ЮНВТО;
- Аналітичні центри з туризму ЮНВТО (АЦТ ЮНВТО). АЦТ ЮНВТО – це організації, що володіють юридичними правами, до складу яких входить, принаймні, один Стратегічний центр знань ЮНВТО і, можливо, інші інститути, організації і підприємства, державний або приватний сектори, що належать до Мережі розповсюдження знань ЮНВТО або співробітничать з нею.

Завдання державних органів управління інноваціями

- Така система управління науковими знаннями та інноваціями має чітку градацію та управлінську вертикаль поширення новацій в усіх напрямках діяльності, що буде мати значний синергетичний економічний ефект.
- Важливим напрямом формування сучасної інноваційної інфраструктури є визначення управлінської ієрархії регулювання та форм державно-приватного партнерства в адміністративній системі економіки країни.
- Держава як головний ініціатор інновацій повинна очолювати процес інноваційного розвитку, маючи в своїх руках певний інструментарій.
- Вищим урядовим органом координації, регулювання й управління після трансформацій, які зазнали органи державної влади на початку 2000-х років, стало *Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України*. За час свого існування агентство поступово об'єднало під своєю егідою цілий ряд елементів інноваційної інфраструктури (Український центр сприяння іноземному інвестуванню, Українську державну інноваційну компанію, Державне підприємство «Національний центр впровадження галузевих інноваційних програм»).

Основні завдання органу державного управління у сфері туризму:

- *державне адміністрування* всіх напрямів розвитку туризму та його інфраструктури; делегатство в міжнародних туристичних організаціях, членами яких є Україна; участь у розробленні міжнародних договорів;
- *здійснення дозвільної діяльності у сфері туризму*: видає ліцензії та контролює дотримання ліцензійних умов щодо туроператорської діяльності, сертифікати на категоризацію об'єктів туристичної інфраструктури, дозволи на право здійснення туристичного супроводу; організовує та виконує роботи із стандартизації та сертифікації туристичних послуг;
- *створення комунікативної інформаційної мережі* у туристичній і курортній сферах шляхом поширення соціальної реклами в галузі туризму та курортів, інформації про Україну і її туристичні можливості на міжнародному туристичному ринку та всередині держави, контролює поширення туристичного бранда України;
- *організовує облікову діяльність*: веде Державний реєстр суб'єктів туристичної діяльності, Державний кадастр природних територій курортів України, Державний кадастр природних лікувальних ресурсів України, забезпечує їх раціональне використання та охорону;
- *формування кадрового корпусу сфери туризму*: бере участь у підготовці навчальних планів і програм навчання фахівців у галузі туризму та курортів, їх професійній підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації;
- вносить пропозиції щодо розробки стандартів, діяльності з метрології та сертифікації, проведення робіт з підтвердження відповідності в законодавчо регульованій сфері; виконує функції з управління об'єктами державної власності.

Структура державного управління туристичною сферою України (2014 р.)

4. Державна підтримка і стимулювання інноваційних процесів.

Компоненти системи інституціонального регулювання інноваційною діяльністю в тури

Саме цю важливу функцію нині має виконувати консультативно-дорадчий орган

- Національна туристична організація, до основних завдань якої входить: інформування про туристичні ресурси України міжнародного та національного значення, формування та просування національного, регіональних та місцевих туристичних продуктів на міжнародному туристичному ринку; реклама України як привабливої для розвитку туризму держави; забезпечення функціонування та розвитку системи туристичної інформації в державі та світі; ініціювання та підтримка програм розвитку туризму, модернізації туристичної інфраструктури; заохочення створення та сприяння у функціонуванні регіональних та місцевих туристичних організацій.
- На сьогодні у формуванні ринкової інфраструктури модернізувалися і інструменти державного регулювання туризму:
- зростання державно-приватного партнерства особливо при реалізації великих туристичних проєктів, що вимагають консолідації зусиль численних інвесторів;
- визначення зон туристично-рекреаційних комплексів зі спеціальним режимом діяльності (оподаткування інвестиційного капіталу, пільгового земле- та природокористування);
- формування і популярність масового соціального замовлення (в основному через різні соціальні фонди, професійні організації) у сфері туризму, перетворення соціального туризму на потужний інструмент державного стимулювання туристичного освоєння і розвитку як регіонів, так і усієї країни в цілому, а також завантаження наявної (досить експлуатованої) інфраструктури туризму;

- процес державного регулювання туристичної сфери через муніципальні органи місцевих адміністрацій;
- актуалізація проектів державного маркетингу в просуванні інформації про туристичні можливості країни; формуванні конкурентних переваг національного туристичного продукту;
- обмеження об'єктів державного регулювання туристичної сфери проблемами інфраструктури, якості, фінансування і концентрації регулятивних компетенцій в його межах;
- зростання значущості політичного чинника як детермінанти активізації в'їзного туристичного потоку.
- Державна туристична політика, як система методів і заходів економічного, політичного, соціального, правового, культурного характеру, що здійснюються як державними, так і недержавними органами, відповідальними за туристичну діяльність, формує передумови дієвої системи регулювання та координації туристичної галузі.